

بررسی رابطه بین کیفیت زندگی و باورهای مذهبی با خودکارآمدی در بین دانشجویان دانشگاه پیام نور شهر شوش

سید رحمت الله موسوی مقدم^۱، ندا ظهیری خواه^۲، آرزو باورصادجانی^۳

^۱ دانشیار، مدیرگروه معارف اسلامی، دانشگاه علوم پزشکی ایلام

^۲ کارشناسی ارشد روان شناسی تربیتی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم تحقیقات خوزستان

^۳ دانشجوی کارشناسی روان شناسی بالینی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد اندیمشک

چکیده

سابقه و هدف: کیفیت زندگی یکی از مهم‌ترین مسایل عصر امروز در مراقبت سلامتی است. باورهای مذهبی به معنای خاص همیشه باورهای مشترک جماعت معینی هستند که از گرویدن به آن باورها و عمل کردن به مناسک همراه با آنها به خود می‌بالند و خودکارآمدی به معنای باور فرد در مورد توانایی مقابله او در موقعیت های خاص است.

روش بررسی: این پژوهش، توصیفی، از نوع همبستگی است. جامعه آماری، کلیه دانشجویان دانشگاه پیام نور شهر شوش بودند که از بین آنان، تعداد ۴۱۰ نفر به عنوان نمونه انتخاب شدند. ابزار پژوهش نیز شامل پرسش‌نامه‌های کیفیت زندگی، باورهای مذهبی براهنی و خودکارآمدی شمر بودند. برای تحلیل داده‌ها توسط نرم افزار SPSS 21 از روش‌های ضریب همبستگی اسپیرمن استفاده شد. یافته‌ها: رابطه معنی‌داری میان کیفیت زندگی و باورهای مذهبی با خودکارآمدی وجود داشت؛ به گونه‌ای که با افزایش باورهای مذهبی میزان خودکارآمدی نمونه مورد بررسی بیشتر می‌شد.

نتیجه‌گیری: مطالعه حاضر، نشان داد که بین کیفیت زندگی با خودکارآمدی دانشجویان در کلیه رشته های تحصیلی و باورهای مذهبی آنان رابطه مستقیم و معنی‌داری برقرار است و لذا بررسی و به کارگیری روش‌های مناسب در افزایش خودکارآمدی می‌تواند موجب افزایش کیفیت زندگی دانشجویان شود.

واژگان کلیدی: کیفیت زندگی، باورهای مذهبی، خودکارآمدی، دانشجویان.

مقدمه

حاکم بر جامعه و در راستای اهداف، استانداردها و علایق افراد است. همچنین فاسینو در تعریف خود اظهار می‌دارد، امروزه کیفیت زندگی یک شاخص اساسی محسوب می‌شود و از آنجا که کیفیت زندگی ابعاد متعددی مانند جنبه‌های فیزیولوژیک، عملکرد و وجود فرد را در بر می‌گیرد، توجه به آن از اهمیت خاصی برخوردار است و برای ارزیابی صحیح آن باید به ابعاد فوق توجه شود. بر اساس این تعاریف جامع، کیفیت زندگی ارتباط تنگاتنگی با وضعیت جسمی، روانی، اعتقادات شخصی، میزان خوداتکایی، ارتباطات اجتماعی و محیط زیست دارد (۲). برخی محققان مفهوم کیفیت زندگی را به معنای تندرستی افراد می‌دانند (۳). برخی دیگر اعتقاد دارند که میزان توانایی هر فرد جهت دنبال کردن اهداف و

کیفیت زندگی یکی از مهم‌ترین مسایل عصر امروز در مراقبت سلامتی و یکی از بزرگترین اهداف بهداشتی برای بالا بردن سلامت افراد است و در سال‌های اخیر از مهم‌ترین عوامل مؤثر در زندگی افراد به خصوص سالمندان و افراد ناتوان شناخته شده است (۱). سازمان بهداشت جهانی تعریف جامعی از کیفیت زندگی ارائه کرده است که عبارت از درک افراد از وضعیت زندگی در قالب فرهنگ و ارزش‌های

آدرس نویسنده مسئول: اهواز، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم تحقیقات خوزستان، ندا ظهیری خواه

(email: nedazahrikhah@gmail.com)

تاریخ دریافت مقاله: ۹۴/۷/۲۵

تاریخ پذیرش مقاله: ۹۴/۱۲/۴

عمل به باورهای دینی بر خودکارآمدی تأثیر مثبت دارد (۱۰). کریم زاده شیرازی، رضویه و کاوه (۱۳۸۷) در تحقیقی بر روی معلمان، میانگین کلی کیفیت زندگی افراد تحت مطالعه را $68/69 \pm 12/17$ برآورد کردند که بهترین کیفیت زندگی مربوط به معلمان مقطع ابتدایی و پایین‌ترین کیفیت زندگی مربوط به معلمان راهنمایی بود ($P < 0/01$). همچنین میانگین میزان خودکارآمدی شغلی معلمان تحت مطالعه برابر با $28/77 \pm 4/64$ بود که بالاترین میزان مربوط به معلمان مقطع ابتدایی و پایین‌ترین میزان مربوط به دبیران مدارس متوسطه بود. کیفیت زندگی معلمان با خودکارآمدی، میزان تحصیلات و سابقه خدمت ارتباط مثبت معنی‌داری داشت (۱۱). آقامحمدی و همکارانش (۱۳۹۱) در تحقیقی نشان دادند که با افزایش خودکارآمدی، کیفیت زندگی افراد بهبود پیدا می‌کند. بنابراین، آموزش خودکارآمدی در این پژوهش موجب افزایش کیفیت زندگی در دختران فراری شده بود (۱۲).

به دلیل کمبود پژوهش‌های مشابه یا نزدیک به پژوهش حاضر، پژوهشگر تصمیم به انجام این پژوهش گرفت و به بررسی رابطه بین کیفیت زندگی و باورهای مذهبی با خودکارآمدی دانشجویان دانشگاه پیام نور شهرستان شوش پرداخت.

مواد و روشها

پژوهش حاضر توصیفی از نوع همبستگی است. جامعه آماری پژوهش شامل دانشجویان دانشگاه پیام نور شهرستان شوش در سال ۹۴-۱۳۹۳ بودند. نمونه‌ای به حجم ۴۱۰ نفر با استفاده از فرمول کوکران به روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای انتخاب شد. ابزار جمع‌آوری داده‌ها، پرسش‌نامه کیفیت زندگی، پرسش‌نامه نگرش سنج مذهبی، و پرسش‌نامه خودکارآمدی شرر بودند.

پرسش‌نامه کیفیت زندگی

پرسش‌نامه کیفیت زندگی ۱۹۲ سوال دارد و در سال ۱۹۸۹ توسط دیوید آز ایوانس و کوپ ویندی به طور هم‌زمان در انگلستان و کانادا منتشر شد. مفروضه اساسی پرسش‌نامه این است که رفتارهای افراد در پاسخ به جنبه‌های خاص محیطی می‌تواند معرف کیفیت زندگی تلقی شود. پایایی پرسش‌نامه توسط نائینیان و همکارانش در سال ۱۳۸۴، ۰/۹۳ گزارش شد (۱۳).

پرسش‌نامه نگرش سنج مذهبی

این پرسش‌نامه توسط گلریز و براهنی (۱۳۵۳) به منظور بررسی نگرش افراد نسبت به مذهب ساخته شد (۱۴). این

ارزش‌ها نشان دهنده میزان کیفیت زندگی آن فرد است (۴). از نظر برخی اندیشمندان، کیفیت زندگی افراد وابستگی زیادی به پایداری محیط طبیعی دارد و در صورت پایدار بودن محیط، کیفیت زندگی افراد هم بهبود خواهد یافت (۵). باورهای مذهبی به معنای خاص همیشه باورهای مشترک جماعت معینی هستند که از گرویدن به آن باورها و عمل کردن به مناسک همراه با آنها به خود می‌بالند. این باورها نه به عنوان امری فردی که همه اعضای جماعت آن را پذیرفته‌اند، بلکه در حکم امری متعلق به تمامیت گروه تلقی می‌شوند و جزیی از وحدت گروه را تشکیل می‌دهند (۶). آلپورت (۱۹۶۶) جهت‌گیری دینی را به صورت اعتقادات مذهبی افراد در زندگی شخصی‌شان می‌داند و دو نوع جهت‌گیری مذهبی (درونی و بیرونی) را از هم متمایز می‌کند. افرادی که دارای گرایش مذهبی درونی هستند، دینی را که پذیرفته‌اند درونی کرده و آن را تمام و کمال در زندگی خود به کار می‌گیرند. اینان با الگوی رفتاری و اعتقادی مذهبان زندگی می‌کنند و مذهب را فلسفه زندگی خود می‌دانند. افرادی که دارای گرایش مذهبی بیرونی هستند، مذهب را به عنوان وسیله‌ای برای رسیدن به اهداف خود مورد استفاده قرار می‌دهند، بیشتر بر اثر اجبار اجتماعی، مذهب را می‌پذیرند و برای کسب منافع مادی و حفظ جایگاه اجتماعی، به اعمال مذهبی مبادرت می‌ورزند (۷). خودکارآمدی به معنای باور فرد در مورد توانایی مقابله او در موقعیت‌های خاص است و الگوی فکری رفتاری و هیجانی را در سطوح مختلف تجربه انسانی تحت تأثیر قرار می‌دهد و تعیین می‌کند که آیا رفتاری شروع خواهد شد یا خیر؟ و اگر شروع شد فرد چه مقدار تلاش برای انجام آن خواهد داشت و در رویارویی با مشکل چه مقدار استقامت از خود نشان خواهد داد (۸). مطابق این الگو، خودکارآمدی نقش محوری در خودگردانی حالات هیجانی دارد، باور به ناتوانی در اثرگذاری بر وقایع و شرایطی که به طور معنی‌داری بر زندگی فرد تأثیر دارند. احساس پوچی، بیهودگی، غمگینی و آسیب‌پذیری نسبت به رویدادهای فشارآور را بر می‌انگیزاند. هنگامی که افراد خود را در به دست آوردن پیامدهای با ارزش ناتوان می‌بینند افسرده می‌شوند. قضاوت فرد در کارایی خود، هسته اصلی احساس بی‌کفایتی افراد افسرده است که هنگامی ناتوانی در تأثیرگذاری بر رویدادها و نارضایتی از حوادث پیرامونی تجربه می‌کنند، نظریه خودکارآمدی چهارچوبی مفید در تبیین افسردگی ایجاد کرده است (۹). نتایج تحقیقات محققان نشان می‌دهد که

معنی داری میان باورهای مذهبی با خودکارآمدی وجود دارد. به عبارتی با افزایش باورهای مذهبی، میزان خودکارآمدی نمونه مورد بررسی افزایش خواهد یافت. در جدول ۵، با استفاده از رگرسیون به پیش بینی خودکارآمدی دانشجویان بر اساس باورهای مذهبی آنان می پردازد. سطح معنی داری بدست آمده در این آزمون ($P=0/002$)، نشان دهنده قبول فرض یک و رد فرض صفر است، یعنی باورهای مذهبی $0/67$ می تواند خودکارآمدی دانشجویان را پیش بینی کند. به عبارتی با افزایش باورهای مذهبی، خودکارآمدی نمونه مورد بررسی افزایش خواهد یافت.

جدول ۱. توزیع جنسی دانشجویان مورد بررسی

جنسیت	فراوانی	درصد
دانشجویان مرد	۱۴۰	۳۴/۱۵
دانشجویان زن	۲۷۰	۶۵/۸۵
جمع	۴۱۰	۱۰۰

جدول ۲. فراوانی دانشجویان مورد بررسی بر حسب وضعیت تأهل

وضعیت تأهل	فراوانی	درصد
مجرد	۱۷۶	۴۲/۹۳
متاهل	۲۰۹	۵۰/۹۷
بدون پاسخ	۲۵	۶/۱۰
جمع	۴۱۰	۱۰۰

بحث

پژوهش حاضر با هدف بررسی رابطه بین کیفیت زندگی و باورهای مذهبی با خودکارآمدی در بین دانشجویان دانشگاه پیام نور شهر شوش صورت گرفت. نتایج حاکی از این مسئله بود که بین کیفیت زندگی با خودکارآمدی رابطه معنی داری وجود دارد؛ به طوری که نتیجه فرضیه اول، رابطه معنی داری در سطح $0/298$ میان کیفیت زندگی با خودکارآمدی نشان داد. نتایج به دست آمده همسو با یافته های کریم زاده شیرازی، رضویه و کاوه (۱۳۸۷) (۱۱) و آقامحمدی و همکارانش (۱۳۹۱) (۱۲) است. به بیان دیگر، هرگاه خودکارآمدی افراد بالا باشد، کیفیت زندگی تحت تأثیر خودکارآمدی بالا افزایش می یابد. همچنین خودکارآمدی بالا از سوی دیگر به آنها کمک می کند تا با مشکلات زندگی سازگار شوند و باعث افزایش کیفیت زندگی شود.

پرسش نامه ۲۵ سوال و هر کدام دارای پنج مقیاس و براساس مقیاس لیکرت ۰ تا ۴ نمره دارد و نمره کل آن ۱۰۰ است. کسب نمره ۱۰۰-۷۶ نگرش مذهبی عالی، ۷۵-۵۱ نگرش مذهبی خوب، ۵۰-۲۶ نگرش مذهبی متوسط و ۲۵ و کمتر نگرش مذهبی ضعیف را نشان می دهد. اعتبار این آزمون از طریق ضریب همبستگی با آزمون آلپورت ورنون و لیندزی برابر $0/80$ به دست آمد. همچنین در اعتباریابی این پرسش نامه از طریق روش گروه های شناخته شده نیز استفاده شد و تفاوت میانگین بین دو گروه عادی و مذهبی معنی دار بود، به طوری که میزان تهیه شده بین دو گروه تفاوت می گذارد. این پرسش نامه در سال های اخیر مورد ارزیابی مجدد قرار گرفت. پایایی این پرسشنامه از روش اسپیرمن - براون برابر با $0/63$ و اعتبار آن برابر با $0/248$ به دست آمد.

پرسش نامه خودکارآمدی شرر

این پرسش نامه در مقیاس لیکرت و با ۱۷ سوال تدوین شده است و در مقابل هر سوال، ۵ گزینه از کاملاً موافقم تا کاملاً مخالفم وجود دارد و نمرات آن ها از ۱ تا ۵ تغییر می کند. پایین ترین نمره ۱۷ و بالاترین نمره ۸۵ است. خصوصیات روان سنجی آن رضایت بخش اعلام شده است. در پژوهشی، ضریب پایایی این آزمون $0/74$ و در پژوهش دیگر $0/84$ گزارش شده است. همسانی درونی آزمون در پژوهش از طریق آلفای کرونباخ $0/79$ به دست آمد. داده های پژوهش حاضر توسط ضریب همبستگی اسپیرمن با استفاده از برنامه آماری SPSS 21 تحلیل شدند.

یافته ها

۴۱۰ دانشجوی، شامل ۱۴۰ مرد و ۲۷۰ زن بررسی شدند (جدول ۱). $209 (50/97\%)$ نفر متاهل بودند (جدول ۲). در جدول ۳ با استفاده از ضریب همبستگی اسپیرمن به بررسی رابطه میان کیفیت زندگی با خودکارآمدی می پردازد. سطح معنی داری به دست آمده در این آزمون ($P=0/04$)، نشان دهنده قبول فرض یک و رد فرض صفر است، یعنی رابطه معنی داری میان کیفیت زندگی با خودکارآمدی وجود دارد. در جدول ۴، با استفاده از ضریب همبستگی اسپیرمن به بررسی رابطه میان باورهای مذهبی با خودکارآمدی می پردازد. سطح معنی داری به دست آمده در این آزمون ($P=0/01$)، نشان دهنده قبول فرض یک و رد فرض صفر است، یعنی رابطه

جدول ۳. ضریب همبستگی اسپیرمن بین کیفیت زندگی با خودکارآمدی

خودکارآمدی				
نتیجه آزمون	تعداد	سطح خطا	P-value	ضریب همبستگی اسپیرمن (r)
H0 رد	۴۱۰	۰/۰۵	۰/۰۴	۰/۲۹۸

کیفیت زندگی

جدول ۴. ضریب همبستگی اسپیرمن بین باورهای مذهبی با خودکارآمدی

خودکارآمدی				
نتیجه آزمون	تعداد	سطح خطا	P-value	ضریب همبستگی اسپیرمن (r)
H0 رد	۴۱۰	۰/۰۵	۰/۰۰۱	۰/۴۰۱

باورهای مذهبی

جدول ۵. نتایج رگرسیون هم‌زمان باورهای مذهبی بر خودکارآمدی

متغیر مستقل	r	r ²	β	T	P-value
باورهای مذهبی	۰/۸۲	۰/۶۷	-۰/۹۴۳	-۸/۷۹	۰/۰۰۲

بودن تعداد سوالات و طولانی بودن آن‌ها، احتمال می‌رود گاهی دقت کافی در پاسخگویی به سوالات صورت نگرفته باشد. کمبود و نبود مطالعات مشابه در زمینه ارتباط بین متغیرها با هم، مقایسه مطالعه حاضر با تعداد محدودی از مطالعات انجام شد.

امید است این مطالعه راه‌گشای پژوهش‌های آتی باشد. با توجه به یافته‌های حاصل از این مطالعه و اهمیت انتخاب موضوع پیشنهاد می‌شود رابطه بین این متغیرها را با متغیرهای دیگری بررسی کنند تا مشکلات مقایسه پژوهش‌ها با یکدیگر رفع شود. کیفیت زندگی در بین پزشکان می‌تواند راهگشای مشکلات فراوانی باشد و انگیزه کار کردن را نیز در بین پزشکان بالا می‌برد.

تحلیل فرضیه دوم نیز نشان داد که رابطه معنی‌داری در سطح ۰/۴۰۱ میان باورهای مذهبی با خودکارآمدی وجود دارد. به گونه‌ای که با افزایش باورهای مذهبی، میزان خودکارآمدی نمونه مورد بررسی بیشتر می‌شد که این نتایج به دست آمده همسو با یافته فرانسویس و همکارانش (۲۰۰۱) (۱۰) است.

همچنین باورهای مذهبی حدود ۰/۶۷ قادر به پیش‌بینی خودکارآمدی دانشجویان بود؛ یعنی با افزایش باورهای مذهبی، خودکارآمدی نمونه مورد بررسی افزایش می‌یافت.

این پژوهش هم مانند سایر پژوهش‌ها، دارای یک سری محدودیت‌ها بود که از جمله مهم‌ترین آن‌ها می‌توان به موارد زیر اشاره کرد. با توجه به اینکه جامعه آماری پژوهش، فقط محدود به دانشجویان بود، لذا، مشکل در تعمیم یافته‌های پژوهش به کل جمعیت وجود دارد. به علاوه، به علت زیاد

REFERENCES

1. Beers MH, Berkow R, Editors. The Merck manual of geriatric. 3rd ed. USA: Merck Research Laboratories; 2000. P.93-95.
2. Fassino S, Leombruni P, Abbate Daga G, Brustolin A, Rovera GG, Fabris F. Quality of life in dependent older adults living at home. Arch Gerontol Geriatr 2002; 35(9): 20-34.
3. Giovannini E, Hall J, D'eroles MM. Measuring well-being and societal progress. Paris, France: Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD); 2007. Available from: <http://www.oecd.org/std/Measuring%20Well-Being%20and%20Progress%20Brochure.pdf>
4. Jackson T. Live better by consuming less? Is there a "double dividend" in sustainable consumption? Journal of Industrial Ecology 2005;9: 19- 36.
5. McGillivray M, Clarke M, Editors.). Understanding human well-being. Tokyo: United Nations University Press; 2006
6. Durkheim E, Editor. The elementary forms of the religious life. Translated by: Parham B. Tehran, Iran: Publishing Center; 2005
7. Allport GW. Religious context of prejudice. Journal for the Scientific Study of Religion 1966;5:447-57.

8. Bandura A. Adolescent development from an agnatic perspective. In: Pajares F, Urdan T, Editors. Self-efficacy belief of adolescent. New York: Information Age Publishing; 2006. P.143-46.
9. Muris P. Relationship between self-efficacy and symptoms of anxiety disorders and depression in a normal adolescent sample. *Personality and Individual Differences* 2002;32: 334-48.
10. Francis LJ, Gibson HM, Robbins M. God images and self-worth among adolescents in Scotland. *Mental Health, Religion and Culture* 2001; 4: 103-108.
11. Karimzadeh Shirazi M, Razavieh A, Kaveh MH. Related quality of life and self-employed teachers in this city as the Journal. *Journal of Robotics* 2009;10:28-35.
12. Aghamohammadi S, Kajbaf MB, Neshatdoust HT, Abedi A, Kazemi Z. The effectiveness of self-education on quality of life runaway girls: single case study. *Clinical Psychology and Personality (Daneshvar Raftar)* 2012; 19: 57-68. [In Persian]
13. Naeinian MR, Shaeiri MR, Roshan R, Seyedmohamadi K, Khalmi Z. Some psychometric properties of Quality of Life Questionnaire (QLQ). *Clinical Psychology and Personality (Daneshvar Raftar)* 2005; 13: 47-60. [In Persian]
14. Golriz G. Research for the bottom of a religious attitude and reviewing the relationship between religious attitudes with the attitudes and personality characteristics [BS Dissertation]. Tehran, Iran: Tehran University; 1975. [In Persian]